

Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519–2701 print
ISSN 2518–1327 online

doi: 10.32718/nvlvet9101
<http://nvlvet.com.ua/>

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКТІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ECONOMIC EFFICIENCY OF PRODUCTION AND AGRICULTURAL PRODUCTS ALTERATION

UDC 338.48:332.364, 332.365

Medical tourism: world experience, problems and prospects for development in Ukraine

I.V. Vlasenko¹, S.A. Mazur²

¹Vinnitsia Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics, Vinnitsia, Ukraine

²Vinnitsia National Agrarian University, Vinnitsia, Ukraine

Article info

Received 09.07.2018
Received in revised form
13.08.2018
Accepted 15.08.2018

Vinnitsa Trade and Economic
Institute of Kyiv National
University of Trade and
Economics, Soborna Str., 70,
Vinnitsia, 21050, Ukraine.
Tel: +38-098-676-91-54
E-mail: vlasenkoivol@gmail.com

Vinnitsia National Agrarian
University, Soniachna Str., 3,
Vinnitsia, 21000, Ukraine.
E-mail: wwaazzaapp@gmail.com

Vlasenko, I.V., & Mazur, S.A. (2018). Medical tourism: world experience, problems and prospects for development in Ukraine. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies, 20(91), 3–8. doi: 10.32718/nvlvet9101

The article examines the experience of countries that have successfully worked in the medical tourism market for many years and the problems Ukraine has in the development of this industry. The successes of the branches of domestic medicine that can become the basis for the development of the sphere of medical tourism in Ukraine are highlighted. According to individual positions, Ukraine can compete with the leading countries of the world: there are a lot of highly qualified specialists in the domestic medicine that provide the highest quality assistance; prices for services are much lower than those in the European Union; our country is in the geographic center of Europe and has a sufficiently developed hotel and transport infrastructure. The most progressive directions currently are reproduction, ophthalmology, dentistry, cell therapy, plastic surgery, cardio surgery, aesthetic medicine. It is positive that in Ukraine today is a favorable legislative framework in the field of reproduction and cell therapy. This gives a lot of interest in obtaining this medical service in Ukraine. Foreign patients of oncological clinics also have a great interest in treatment in our country. Aesthetic medicine is today world-wide. Profit in this area is tens of billions of dollars. For the successful functioning of this industry in Ukraine, first of all, it must be legalized and simplified taxation system. An important issue is the accreditation of medical institutions in Ukraine, which will be a confirmation of the proper quality for potential clients. The certification of ISO 9001 will significantly affect the growing authority of medical institutions. The main flows of outbound medical tourism from Ukraine for the purpose of visiting and the countries where tourists visit the most often are analyzed. It is shown that successful development of the sphere of medical tourism will promote not only improvement of medical and service services, but also will work to create the image of Ukraine as an economically developed state. The current task of the present is to develop an effective program for the development of medical tourism, which would be consistent with the overall strategy. In order to achieve success in the field of medical tourism, it is necessary to combine efforts both from medicine and tourism. The development of on-line medical tourism is a prospect of attracting investment and receiving high profits to the state budget.

Key words: visiting and outgoing medical tourism; medical clinics; reproduction, ophthalmology, dentistry, cell therapy, plastic surgery, cardio surgery, aesthetic medicine.

Медичний туризм: світовий досвід, проблеми та перспективи розвитку в Україні

I.V. Власенко¹, С.А. Мазур²

¹Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

²Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця, Україна

В статті розглянуто досвід країн, які успішно працюють на ринку медичного туризму протягом багатьох років та проблеми, які має Україна на шляху розвитку цієї галузі. Висвітлено успіхи галузей вітчизняної медицини, які можуть стати базисом розбудови сфери в'їзного медичного туризму в Україні. За окремими позиціями Україна може скласти гідну конкуренцію провідним державам світу: у вітчизняній медицині працює багато високопрофесійних профільних фахівців, які надають допомогу найвищої якості; ціни на послуги значно нижчі порівняно з такими у Європейському союзі; наша країна знаходиться в георгафічному центрі Європи та має достатньо розвинену готельну і транспортну інфраструктуру. Найпрогресивніші на сьогодні напрями – репродуктологія, офтальмологія, стоматологія, клітинна терапія, пластична хірургія, кардіохірургія, естетична медицина. Позитивним є те, що в Україні на сьогоднішній день сприятлива законодавча база в галузі репродукції та клітинної терапії. Це дає велику зацікавленість у отриманні даної медичної послуги в Україні. Великий інтерес до лікування в нашій державі мають також іноземні пацієнти онкологічних клінік. Естетична медицина на сьогодні в усьому світі займає вагомі позиції. Прибуток у цій сфері нараховує десятки мільярдів доларів. Для успішного функціонування цієї галузі в Україні в першу чергу потрібно легелізувати її, спростити систему оподаткування. Важливим питанням є акредитація медичних закладів України, що стане підтвердженням належної якості для потенційних клієнтів. Проведення сертифікування ISO 9001 суттєво вплине на зростання авторитетності медичних закладів. Проаналізовано найбільші потоки виїзного медичного туризму з України за метою відвідування та країнами, куди туристи найчастіше їдуть. Показано, що успішний розвиток сфери медичного туризму сприятиме не лише покращенню медичного та сервісного обслуговування, а й працюватиме на створенню іміджу України як економічно розвиненої держави. Актуальним завданням сьогодні є розробка дієвої програми розвитку в'їзного медичного туризму, яка б узгоджувалася із загальною стратегією. Для досягнення успіху в сфері медичного туризму необхідно об'єднати зусилля як з боку медицини, так і туризму. Розвиток в'їзного медичного туризму – це перспектива залучення інвестицій та одержання високих прибутків до державного бюджету.

Ключові слова: в'їзний та виїзний медичний туризм, медичні клініки, репродуктологія, офтальмологія, стоматологія, клітинна терапія, пластична хірургія, кардіохірургія, естетична медицина.

Вступ

За останнє десятиріччя медичний туризм (МТ) глобалізувався і продовжує розвиватись. Найбільш розвинуті країни світу одержують доволі непоганий прибуток від в'їзного лікувального та оздоровчого туризму в суммі сотень мільйонів доларів США, та складають доволі високий відсоток у ВВП близько 2 відсотків від світового валового внутрішнього продукту. Щодо світового ринку, то він становить 156 млрд \$ з них 50 млрд медичного та 106 млрд оздоровчого туризму (Baiev, 2015; Ivanova and Vovchanska, 2017; Ukrainian Association of Medical Tourism, 2018).

Згідно інформації Medical Travel щороку, задля того аби одержати кваліфіковану медичну допомогу у світі здійснюється близько 30 млн подорожей, окрім того аби знайти більш професійних та кваліфікованих лікарів у світовій мережі Інтернет здійснюється більше 138 млн запитів що стосуються медичного туризму (Association of Travel Insurance Inter mediaries, 2015).

Найбільшими гравцями в сегменті в'їзного медичного туризму (ВМТ) є Німеччина, яка має 70 тисяч іноземних пацієнтів за рік та Ізраїль – 30 тисяч (World Tourism Organization, 2018).

В світі більш ніж 50 країн включили до пріоритетних напрямків розвитку держав сферу медичного туризму.

Такі країни, як Ізраїль, Сінгапур, Таїланд, Німеччина, Туреччина вкладають мільйони у розбудову медичної сфери та сервісної інфраструктури, відкриття сучасних клінік з новітнім обладнанням та передо-

вими методиками лікування. Лікарі цих закладів для того, щоб бути на рівні сучасної науки, періодично проходять стажування в найкращих клініках світу. Володіння іноземною мовою, а інколи і кількома є обов'язковою вимогою для фахівців вищої та середньої ланок.

Як прогнозує ВООЗ, за період до 2022 року дві галузі – туризм і охорона здоров'я стануть пріоритетними. З огляду на те, що населення в усьому світі старішає, попит на послуги медичного та оздоровчого туризму буде стрімко зростати. Нажаль, в Україні, де існують всі передумови для успішного розвитку сфери медичного та оздоровчого туризму, ці питання залишаються поза увагою державної політики.

Мета роботи – узагальнюючи світовий досвід, дослідити можливості розвитку в'їзного медичного туризму в Україні, його проблеми та перспективи.

Матеріал та методи досліджень

Застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних процесів: аналізу та синтезу, системного підходу, порівняння та узагальнення.

Інформаційна база дослідження – чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, офіційні дані Державної служби статистики України.

Результати та їх обговорення

Україна вже давно заявила про себе на міжнародному ринку МТ, проте, з метою перспективного розвитку необхідно розробити найбільш ефективну мо-

дель, враховуючи досвід країн, які успішно працюють на ринку медичного туризму. Варто проаналізувати досвід тих країн, які успішно функціонують у цій сфері. Дуже стрімке зростання галузі ВМТ відбулося в Туреччині. Потрібно відмітити, що в цій країні медичний туризм мав суттєву підтримку з боку держави (розробка стратегії галузі, рефінансування промоції, допомога приватному сектору тощо), протягом всього часу здійснюється фінансування галузі (за останні 10 років держава інвестувала близько 30 млрд \$).

Для роботи в турецьких клініках запрошувались найкращі фахівці з усього світу. Туреччина має регіональні офіси та клініки у багатьох країнах світу. До того ж найавторитетніша авіакомпанія Туреччини Turkish Airlines, пропонує компенсацію половини вартості квитків для тих, хто лікується в Турції. Успішний досвід в галузі ВМТ має Угорщина. В цій країні, на відміну від Туреччини, державної підтримки галузі практично немає. Проте, Угорщина зайняла свою нішу на ринку ВМТ завдяки чіткій спеціалізації на лікуванні термальними водами та наданню стоматологічних послуг. Завдяки цьому більш ніж сто тисяч туристів кожного року відвідують Угорщину лише задля того аби одержати якісні послуги стоматолога.

Індійська модель відрізняється від світових головним чином ціною, так як в Індії найдешевша медицина завдяки чому ринок цієї країни є чи не найбільш конкурентоспроможним (Sysoyenko, 2016).

Продукт ВМТ складається з двох компонентів – медичної і сервісної. Сервісна складова включає організацію зустрічі, трансферу, послуг проживання, перекладу та ін. Це питання можна вирішити, створивши в закладі відповідний відділ або залучивши компанії-посередники. Важливим питанням є акредитація медичних закладів України, що стане підтвердженням належної якості для потенційних клієнтів. Проведення сертифікування ISO 9001 суттєво вплине на зростання авторитетності закладу. Щоправда проведення цієї процедури вимагає певного часу (близько двох-трьох місяців). Проте, варто знати, що існують грантові програми Європейського банку реконструкції та розвитку (зокрема BAS), які відшкодовують медичним закладам 50–70% витрачених коштів. Сертифікати ISO 9001 вже має ряд медичних установ нашої держави (Melekh, 2016).

Стримують прогрес у розвитку ВМТ в нашу державу нижчий, порівняно з європейським, рівень сервісних послуг, недостатня державна підтримка. У зв'язку з тим, що на українському ринку відсутні спеціалізовані туроператори, медичним туристам доводиться співпрацювати з посередниками для отримання юридичної консультативної допомоги, послуг перекладу. Все це обмежує фінансову прозорість. Для державних медичних закладів проблемою залишається застаріла матеріально-технічна база та відсутність системи ціноутворення.

В нашу державу найбільший потік туристів для отримання кваліфікованої медичної допомоги їде з країн колишнього СРСР, не останнє місце займають туристи з арабських країн. На привеликий жаль, з 2014 року у зв'язку з конфліктом на сході країни їх

кількість зменшилась мало не в двічі (з 25 до 13 млн чоловік у 2017 році).

Парадоксальним є те, що девальвація української грошової одиниці дала поштовх розвитку МТ, більше іноземних медичних туристів почали цікавитися послугами наших клінік, адже сьогодні є можливість отримати якісні послуги високого рівня за мізерну, порівняно з європейськими ціну. У зв'язку з тим, що на сході України сьогодні дуже напружена військово-політична ситуація, і нашу державу часто уявляють як осередок збройного конфлікту, кількість іноземних туристів, які бажають одержати кваліфіковану медичну допомогу в Україні значно знизилася навіть у закладах, розташованих у західних регіонах країни. Якщо до Міжнародної клініки реабілітації В.І. Козьяккіна (м. Трускавець, Львівська обл.) до 2014 року літали чартери з Німеччини, то сьогодні кількість іноземців там значно знизилася (Lepeshyna, 2018). Анексія Криму завдала в'їзному медтуризму потужного удару. Кримські оздоровниці, ще 2013 року активно рекламувалися в міжнародних туристичних і медичних колах як унікальне місце з чудовими кліматичними умовами для лікування та оздоровлення за невелику плату. Планувалась співпраця з міжнародними пенсійними фондами, в рамках програм медичного страхування яких, фінансувалося б перебування в Кримських оздоровницях пенсіонерів з Європи. На сьогодні, навіть ті санаторії, які ще не закрились чи не перепрофілювались не можуть приймати громадян інших країн, які не визнали анексію півострова. У клінік областей, так званих “ДНР” або “ЛНР”, теж не великі перспективи, хоча, в Донецьку була досить потужна медична база, а деякі донецькі клініки мали репутацію європейського рівня.

Для залучення іноземних пацієнтів клініки використовують кілька моделей. Заклад може сам запрошувати на лікування іноземців або покладати це питання на агентство. Інший варіант – іноземні лікарі направляють на лікування до України своїх пацієнтів.

В галузі медичного туризму в Україні створився своєрідний юридичний вакуум. З правової точки зору, в Україні медичного туризму не існує взагалі, оскільки відсутня відповідна нормативна база, законодавство, немає відповідного відомства, як і самого терміну “медичний туризм” (Reproduktivnaia endokrynologiya, 2013). Це дає можливість операторам ринку працювати без спеціальних ліцензій. Однак, немає і державного органу, який би лобював інтереси галузі. Практично неможливо отримати точну статистику потоків медичних туристів, визначити потреби ринку. Пункту “медичний туризм” немає в анкетах, які при перетині кордону заповнюють іноземні громадяни. Складність у підрахунку кількості українських громадян, що виїжджають за кордон в якості медичних туристів полягає в тому, що такі тури організовуються через різні канали: МОЗ, місцеві органи, благодійні фонди та особисто громадянами. Для отримання уявлення про ринок медичного туризму можна лише приблизно оперувати показниками, які оприлюднюють окремі компанії.

Умовами успішного розвитку медичного туризму в будь-якій країні є: законодавча база, якість медич-

них послуг та їх вартість, рівень розвитку транспортних та сервісних послуг, відсутність мовного бар'єру. Важливе значення має також географічне розташування країни. Щороку 50000 іноземців відвідують Україну для лікування.

Україна має великі перспективи для розвитку медичного туризму. В першу чергу – це співвідношення ціни та якості. Коштують медичні послуги в Україні значно менше ніж в інших країнах, а результати лікування високі. Варто врахувати, що у нас є унікальні медичні розробки, яким немає аналогів в світі.

Україна може сміливо конкурувати з провідними країнами світу у багатьох галузях медицини. Великою мірою це стосується клінік репродукції, офтальмології, стоматології, які обладнані найсучаснішим устаткуванням, мають висококваліфікованих співробітників вищої та середньої ланки, вражаючи результати лікування. Це ж стосується онкології та кардіології.

Позитивним є те, що в Україні на сьогоднішній день сприятлива законодавча база в галузі репродукції та клітинної терапії. Це дає велику зацікавленість у отриманні даної медичної послуги в Україні. Великий інтерес до лікування в нашій державі мають також іноземні пацієнти онкологічних клінік.

Найпрогресивніші на сьогодні напрями – репродуктологія, офтальмологія, стоматологія, клітинна терапія, пластична хірургія, кардіохірургія, естетична медицина. На сьогоднішній день в Україні діє 35 центрів кардіохірургії. Провідним закладом є Державна установа “Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова НАМН України”. Інститут має відповідні ліцензії та сертифікат ISO 9001. За один день тут проводиться більше 30 втручань, кожного року консультується біля 40 тис. пацієнтів. На базі інституту виконуються унікальні оперативні втручання, відсоток ускладнень та смертність тут нижчі у порівнянні з провідними світовими клініками. Великі досягнення має клініка в оперуванні аритмії серця, особливо у новонароджених, пересадки серця та штучне серце; біометричній інженерії. Тільки в Україні виконуються втручання на серці плоду. І в той же час за останні два років 29 українцям виконано пересадку серця у Білорусії. За ті кошти, які пацієнти платять за одне втручання, а це біля 120 тисяч доларів, в Україні можна було б прооперувати 15–20 пацієнтів.

Провідним закладом з лікування очних хвороб є ДУ “Національний інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України” в Одесі. На його базі працює п'ять підрозділів національного значення – Український центр запальних хвороб ока, Український офтальмотравматологічний центр, Центр опіків ока (єдиний у світі, що надає спеціалізовану допомогу пацієнтам із такими ураженнями), Український центр очної онкологічної патології, Центр дитячої офтальмології. Інститутом нагороджено великий досвід лікування іноземців. Так, за останні п'ять років медичну допомогу отримали 539 пацієнтів із більше ніж 40 країн світу, зокрема Близького Сходу, Великої Британії, США, Німеччини, Норвегії, Швеції, Швейцарії та ін. За рік інститут надає лікувальну чи консультативну допомогу близько 1 тис. пацієнтів із

країн колишнього. Заклад активно прагне розвивати МТ, зокрема, залучає компанії-асистанси для надання сервісних послуг (Melekh, 2016).

Розвитку напряму репродуктивних технологій окрім високої ефективності та доступної вартості, сприяє легальність сурогатного материнства, яке законодавчо дозволено тільки в США, Україні та Грузії. За частотою пошуку за параметром “донація” Україна посідає 6-те місце у світі. Для розширення цих можливостей, необхідно проводити політику поглиблення євроінтеграції. В основному іноземні медичні туристи мають мету – лікування безпліддя, оскільки успішність імплантації в Україні складає 54%, тоді як в Європі лише 38%. Особливий інтерес представляє унікальна методика – кріоконсервація яйцеклітин. У зв'язку з ростом в усьому світі онкозахворюваності ця послуга набуває все більшої ваги, адже допомагає зберегти неушкодженими клітини під час хіміотерапії та завагітніти по завершенні лікування. Серед пацієнтів клініки МЦ “Мати та дитина” нерезидентами України є 15%. МЦ “Мати та дитина” має гарні результати програм сурогатного материнства і донації. Статистичні дані показують 80% успішних спроб з першого разу, що не може не зацікавити зарубіжних пацієнтів (Lepeshyna, 2018).

Стоматологічні послуги завжди були доходною статтею щодо ВМТ. Досить непагану позицію має Україна в цій галузі протягом багатьох років (сьоме місце у світі починаючи з 2008 р.). Відмінним показником української стоматології є значно нижча ціна при високій якості (дентальна імплантація в Україні коштує 200–1000 доларів, у США – близько 3 тис.) (Melekh, 2016).

Естетична медицина на сьогодні в усьому світі займає вагомі позиції. Прибуток у цій сфері нараховує десятки мільярдів доларів. Для успішного функціонування цієї галузі в Україні в першу чергу потрібно легелізувати її, спростити систему оподаткування (можливо – запровадити єдиний податок у розмірі 5%), активніше рекламувати позицію чесного і відкритого бізнесу. Особливо важливо робити акцент на гарантування безпеки послуг та надійності закладів для туриста.

Що стосується реконструктивної хірургії, то українська медицина має величезний досвід проведення таких операцій після різноманітних травм, поранень внаслідок бойових дій, а також впливу хімічних речовин. Значно розширити інтерес до української реконструктивної та пластичної хірургії допомогли телевізійні шоу, які демонструвалися в багатьох країнах світу. Завдяки цим програмам про успіхи наших фахівців дізналися близько 25 мільйонів глядачів, в тому числі іноземних.

Пластична хірургія. Українські пластичні хірурги мають значний досвід. Цей напрям, не дивлячись на те, що він офіційно не існує, успішно розвивається уже більше 20 років. Медичні туристи складають 12% пацієнтів пластичних хірургів. Особливість української пластичної хірургії – можливість якісного лікування за значно нижчою ціною. Така популярна операція, як блефаропластика в Україні коштує одну тисячу євро, а скажімо у Швейцарії – п'ять. Окрім

того, характерною рисою усієї української медицини є проведення перед будь-якою операцією комплексного медичного обстеження, яке дозволяє виявити латентні захворювання, про які пацієнт може не знати чи не звертати уваги. Додатковим позитивним моментом є те, що пропонується грамотне професійне ведення післяопераційного періоду та реабілітація.

На сьогодні актуальним залишається питання кількості діючих оздоровчих закладів в Україні, які спроможні приймати медичних туристів. В нашій країні діють приватні та державні клініки, а також комунальні, які належать місцевим громадам та відомчі. Важливо врегулювати нормативно-правову базу, яка б дала можливість цим установам залучати позабюджетне фінансування і надавати послуги іноземним медичним туристам. В основному такі послуги сьогодні мають можливість надавати лише приватні медичні заклади, де відчутно вищий рівень сервісного обслуговування. Перспективу медичний туризм в Україні може отримати за умови злагодженого міжвідомчого співробітництва Міністерства економічного розвитку і торгівлі та Міністерства охорони здоров'я, за умови розробки спільної стратегії розвитку. Адже медичний туризм може успішно розвиватися лише за умови злагодженої взаємодії двох великих відомств – медицини і туризму. Важливо чітко розмежувати виконання ними певних функцій. МОЗ може займатися сертифікацією медичних послуг, а туристичний департамент – опікуватися засобами розміщення, не забуваючи при цьому, що в такій справі завжди є певні питання, які лежать на стику галузей. Якщо не вирішувати їх, то саме вони будуть утруднювати процес розвитку.

Актуальним завданням сьогодення є розробка дієвої програми розвитку в'їзного медичного туризму, яка б узгоджувалася із загальною стратегією. Для досягнення успіху в сфері медичного туризму необхідно об'єднати зусилля як з боку медицини, так і туризму.

Існує необхідність розгляду законопроектів у медичній сфері, зокрема законопроект про надання більшої фінансової та управлінської автономії закладам охорони здоров'я, нової редакції Закону України "Про трансплантацію органів та анатомічних матеріалів"; адаптації законодавства України до норм ЄС (стосовно сфери громадського здоров'я та прав споживачів) (*Reproduktyvnaia endokrynolohyia*, 2013). Потребує розробки міжсекторальна програма підтримки ВМТ, заснована на засадах державно-приватного партнерства. В Україні успішно може розвиватися напрямок масажних послуг та спортивної реабілітації. Великою популярністю серед іноземців користуються курси підвищення кваліфікації для масажистів футбольних команд. Не варто забувати, що сьогодні у багатьох країнах світу працюють випускники українських вузів (у т. ч. у відомих організаціях – ООН, ВООЗ), з якими доцільно підтримувати зв'язок.

Стосовно в'їзного медичного туризму, то ситуація ускладнилась у зв'язку із девальвацією гривні. Громадянам України не вистачає коштів на лікування чи оздоровлення за кордоном. Це може собі дозволити лише невелика частка українців. Статистика свідчить,

що щороку з України на оздоровлення чи лікування за кордон виїжджає більш ніж 200 тис. громадян, загальні витрати яких складають біля 1 млрд євро. Більшість українців, які виїжджають для обстеження всього організму обирають Ізраїль, Туреччину, Німеччину, Швейцарію, Австрію. Кардіологічну допомогу наші співвітчизники воліють отримати в Ізраїлі, Туреччині, Німеччині, Австрії, Литві і Японії. Для виконання пластичних операцій та проведення відновлювальних процедур обирають Австрію, Південну Корею, Туреччину, Францію, Швейцарію. Реабілітацію проходять в Ізраїлі, Німеччині, Франції, Австрії. Онкологічні захворювання лікують в Ізраїлі, Туреччині, Німеччині, Австрії. Санаторно-курортне оздоровлення на термальних та мінеральних джерелах проводять в Угорщині, Туреччині, Чехії, Словаччині, Італії, Іспанії, Румунії, Болгарії (*World Tourism Organization*, 2018).

Потужну рекламу впроваджує компанія Pilot Med, яка закликає народжувати у США. Разом із пакетом медичних послуг пропонується отримання новонародженим американського громадянства, що в свою чергу дає ряд переваг: безкоштовна освіта в школі США, кредит на навчання в американському вузі, захист уряду США в будь-якій державі та багато іншого. Крім того, клієнти Pilot Med отримують авіаквиток у подарунок. Pilot Med працює без посередників та франшиз.

Для зростання зацікавленості в Україні з боку іноземних медичних туристів необхідно ширше впроваджувати сертифікацію медичних закладів. МТ надає перспективи розвитку для нашої держави, дозволяє створювати нові робочі місця не тільки у медичній сфері, а також і в обслуговуванні (готельно-ресторанний бізнес, туристичні об'єкти тощо).

При чесній та прозорій конкуренції буде відбуватися поліпшення якості послуг, і відповідно покращення наповненості бюджету нашої держави.

Насамперед медичний туризм – це важка праця яка включає в себе увагу та довіру споживача, здійснення такого співвідношення як ціна/якість, окрім того це і надання певних послуг (додаткових).

Усе це вище перелічене дає змогу пацієнту вирішити не лише проблеми зі здоров'ям, але і ознайомитись з країною, її історією та сьогоденням.

Висновки

Медичний туризм в Україні має всі можливості успішного розвитку. В'їзний медичний туризм для нашої держави може стати суттєвим джерелом поповнення державного бюджету, стимулом розвитку галузі охорони здоров'я в плані впровадження сучасних технологій та підвищення якості надання медичних послуг. Він сприятиме створенню іміджу України як економічно розвиненої держави. За окремими позиціями Україна може скласти гідну конкуренцію провідним державам світу: у вітчизняній медицині працює багато високопрофесійних профільних фахівців, які надають допомогу найвищої якості; ціни на послуги значно нижчі порівняно з такими у Європейському союзі; наша країна знаходиться в географічному цен-

трі Європи та має достатньо розвинену готельну і транспортну інфраструктуру. Розвиток в'їзного медичного туризму – це перспектива залучення інвестицій, розбудови медичної інфраструктури, підвищення якості надання медичних послуг, покращення іміджу на міжнародній арені тощо.

Перспективи подальших досліджень. Важливим напрямком подальших досліджень є вивчення ринку послуг медичного туризму в світі загалом, та в Україні зокрема. Потрібно оцінити можливості вітчизняної курортної сфери приймати на оздоровлення туристів з інших країн, преспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму для окремих вікових категорій (діти, люди похилого віку) та люди з особливими потребами.

References

- Association of Travel Insurance Inter mediaries (2015). <https://atii.co.uk>.
- Baiev, V.V. (2015). Suchasni tendentsii rozvytku medychnoho turyzmu v Ukraini. *Ahrosvit*, 7, 35–38. http://www.agrosvit.info/pdf/7_2015/8.pdf (in Ukrainian).
- Ivanova, L.O., & Vovchanska, O.M. (2017). Multicriterial marketing diagnostics of the market of private healthcare services in Ukraine. *Scientific Messenger LNUVMB*, 19(81), 16–25. doi: 10.15421/nvlvet8103.
- Lepeshyna, O. (2018). Pro rynku v iznoho medychnoho turyzmu v Ukraini. <https://www.medexpert.ua/ua/medychnij-zaklad/31-medychnij-zaklad/pro-rynku-v-iznoho-medychnoho-turyzmu-v-ukraini> (in Ukrainian).
- Melekh, I. (2016). Medychnyi turyzm v Ukraini. <https://www.prostir.ua/?news=medychnyj-turyzm-v-ukrajini> (in Ukrainian).
- Reproduktyvnaia endokrynolohyia (2013). Medical and legal aspects of reproductive medicine in Ukraine under the prism of medical tourism. *Reproduktyvnaia endokrynolohyia*, 5(13), 118–121 (in Russian).
- Sysoyenko, I. (2016). Yak medychnyy turyzm dopomozhe vryatuvaty ekonomiku Ukrayiny. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/04/12/210925/> (in Ukrainian).
- Ukrainian Association of Medical Tourism (2018). News. <http://uamt.org.ua>.
- World Tourism Organization (2018). UNWTO. <http://www2.unwto.org>.